

France VREG

Ciril Ribičič

Podoba parlamentarnega desetletja

Ljubljana 2000, 243 strani

Knjiga *Podoba parlamentarnega desetletja*, ki jo je v samozaložbi izdal dr. Ciril Ribičič, je izvrstna analiza pravnih in politoloških kategorij slovenskega parlamenta in svetovnih parlamentarnih sistemov. Kot univerzitetni profesor ustavnega prava v delu izkazuje sposobnost kritične refleksije filozofskih, pravnih, socioloških in politoloških spoznanj parlamentarca, ki je v desetih letih nastajanja in razvijanja mlade države opravljal poslansko funkcijo. Že v parlamentarnih razpravah je razkrival sistemske vzroke slabosti in delovanju parlamentarnega sistema in punjal rešitve za njegovo dograjevanje. V knjigi je sistemske slabosti slovenskega parlamenta obširno analiziral in predlagal vrsto rešitev.

V Povabilu k branju pravi, da je bil kot poslanec globoko vpet v soočanja in odločanja in je tako lahko spoznaval resničnost vsakodnevnega parlamentarnega dogajanja. Teoretično znanje ustavnega prava in parlamentarnih sistemov pa mu je omogočalo "kritično analizo z distance ter sprotno primerjavo in vrednotenje dogajanja s teoretičnega, razvojnega in primerjalnega vidika ter z gledišča tako opevane evropeizacije Slovenije" (2000, 9). Tako smo prav zaradi "notranjega sodelovanja, dopolnjevanja in spopadanja med poslancem in profesorjem" - kot pravi avtor - dobili prvo, dragoceno analizo delovanja slovenskega parlamenta, dopolnjeno s poglavji o dinamičnem ravnotežju oblasti, nacionalni listi, tajnosti glasovanja, o podzastopnosti žensk, poslancih narodnih skupnosti, proceduri in virtualnem poslancu. O vsem tem je že pisal priložnostne, pa tudi poglobljene razprave, ki so izšle v več knjigah (Rad sem jih imel, Centralizem zoper Slovenijo, Siva tipka 074, Prednost, Regionalizem v Sloveniji). V knjigi pa je probleme z novih vidikov znanstveno utemeljil in ovrednotil.

V prvem poglavju Alternativni volilni sistemi poglobljeno obravnava različne volilne sisteme, prednosti in slabosti večinskega

sistema, dobre in slabe strani proporcionalnega sistema, korekture proporcionalnega sistema, zlasti pa uporabnost v našem ustavnopravnem in političnem prostoru. Argumentirano podaja svojo naklonjenost do uvedbe kombiniranega volilnega sistema, ki združuje pozitivne značilnosti večinskega in proporcionalnega sistema.

V podpoglavju Javnomenjska podpora različnim modelom podaja primerjavo volilnih sistemov v Sloveniji, Veliki Britaniji in Nemčiji in pokaže na prednosti ureditve, ki skuša istočasno uveljavljati izbiro med kandidati in sorazmerno zastopanost strank ter uveljaviti stabilnost vlade. Vprašuje se, ali je mogoče težnje po večji personalizaciji volitev in stabilnejši vladi doseči, ne da bi zavrgli pozitivno tradicijo sorazmernega zastopstva, ki jo nosi s seboj proporcionalni volilni sistem? Upravičeno ugotavlja, da bi tak sistem umiril politične strasti v Sloveniji in preprečeval 'uspehe' političnih skrajnežev.

Ko obravnava alternativne možnosti za Slovenijo, predlaga, da se 50 poslancev državnega zbora voli po večinskem in 38 po proporcionalnem sistemu, dva poslanca narodnih skupnosti pa še naprej tako kot doslej. Meni, da bi taka rešitev bila smiselna, ker ne terja povečevanja števila poslancev. Podaja še nekatere druge izboljšave volilnega sistema, na primer, da bi večinske volitve potekale po enokrožnem sistemu relativne večine in ne dvokrožnem. V sklepu poglavja podaja najboljše možnosti za Slovenijo: to bi bil sistem, ki kombinira pozitivne značilnosti večinskega in proporcionalnega sistema, ne da bi prevzemal njune slabosti; prednosti tega sistema utemeljuje v petih točkah. K vprašanju volilnega sistema sodi tudi njegova razprava o odpravi nacionalnih list, za katero se je avtor več let zavzemal in pri tem tudi uspel, in o večji zastopanosti žensk v parlamentu.

Izredno aktualno je tudi drugo poglavje o dvodomnosti slovenskega parlamenta. Avtor najprej obširno primerjalno analizira pravne ureditve dvodomnosti v svetu, še posebej dvodomnost v federacijah, pa tudi v manjših unitarnih državah. Njegova analiza srednjeevropskih držav zajema funkcijo drugega doma kot 'sveta modrecev', predvsem pa, ali vnašajo v delovanje parlamen-

ta novo kakovost in omejujejo moč partitokracije v sodobnih evropskih političnih sistemih. Posebej kritično obravnava položaj in vlogo državnega sveta, predstavi predlog uvedbe zbora pokrajin, ki bi nadomestil državni svet.

V poglavju o dinamičnem ravnotežju oblasti razpravlja o razmerju med izvršno, zakonodajno in sodno oblastjo in znotraj prve zlasti o problematiki ustavnega položaja predsednika republike. Prikaže njegovo 'oblast' v predsedniškem, polpredsedniškem in parlamentarnem sistemu. Posebej obravnava položaj šefa države v Sloveniji ter hrvaški polpredsedniški sistem ter podaja predloga za spremembo hrvaške in slovenske ustave. Pri tem se avtor utemeljeno zavzema za takšno vlogo predsednika republike, kot je običajna v parlamentarnih sistemih, tako pri oblikovanju in rekonstrukciji vlade kot pri razreševanju vladnih kriz nasploh.

V poglavjih o tajnosti glasovanja in o proceduri kot kraljici demokracije avtor prikaže kršitve teh postopkov. Sodi, da so poslovniška pravila izjemno pomembna za demokratsko delovanje parlamenta. Zavzema se za nevtralno vodenje parlamenta, krepitev pomena stroke (zlasti pravne), za to, da bi parlamentarne stranke spoštovale dostojanstvo poslancev in jim omogočile svobodno odločanje zlasti v vseh tistih primerih, ko je predpisano tajno glasovanje, in za to, da bi matična delovna telesa kot nekakšni vzporedni miniparlamenti prevzela odločilno vlogo v zakonodajnem postopku. Posebno poglavje namenja tudi ustavnim pravicam obeh narodnih skupnosti in položaju dveh poslancev v državnem zboru.

V zadnjem poglavju avtor razpravlja o uporabi sodobnih informacijskih tehnologij (interneta, elektronske pošte ter drugih) v profesionalne, industrijske, trgovske, novinarske, propagandne, politične, politično marketinške in druge namene. Podrobno obravnava kompleksnost funkcije parlamenta. Bralce opozarja na sodobne komunikacijske poti med poslanci samimi ter med poslanci na eni strani ter vlado, državno upravo, političnimi strankami, lokalnimi skupnostmi in volilci na drugi strani. Parlament je dolžan vzpostaviti poti, ki omogočajo javni vpogled in nadzor nad njego-

vim delovanjem, vse bolj aktivno vključevanje v njegovo zakonodajno delovanje. Nove generacije, socializirane v obdobju informacijske družbe, bodo pričakovale uporabo sodobnih informacijskih sredstev v državni upravi, parlamentu, političnih strankah, izobraževalnem sistemu, na delovnem mestu, v javnem, poslovnem in zasebnem življenju. Brez vsestranske uporabe sodobnih komunikacijskih in informacijskih sredstev si ni več mogoče zamišljati strokovne podpore za relevantno in odgovorno odločanje.

Avtor ugotavlja, da zakonodajna funkcija ne more izraziti bogastva interesov in potreb prebivalstva, civilne družbe in institucionalne zgradbe, če ni zasnovana na mreži sodobnih komunikacijskih povezav med parlamentom in njegovo strokovno službo, pravno in drugimi strokami, vlado in upravnimi resorji, lokalnimi skupnostmi in volilci. Komuniciranje z volilci, političnimi strankami, lobisti domačih in tujih podjetij ter raznimi skupinami za pritisk se lahko spremeni v manipuliranje s parlamentom in parlamentarci, če njihovo delovanje ni komunikacijsko in informacijsko podprto.

Izredno pomembno je njegovo opozorilo, da poslanec ne more biti strokovno usposobljen za razpravljanje in odločanje, če nima možnosti seznaniti se z resničnim stanjem stvari iz samostojnih in neodvisnih strokovnih virov. Parlamentarno odločanje je vsebinsko in proceduralno tako zapleteno, da je nujna strokovna podpora, ki jo nudi uporaba sodobnih informacijskih sredstev. Parlament mora biti tudi komunikacijsko povezan s parlamenti drugih evropskih držav, še zlasti članic Evropske zveze ter z Evropskim parlamentom, Svetom Evrope, Konferenco za varnost in sodelovanje v Evropi in OZN.

V poglavju Virtualni poslanec tudi futurološko razmišlja o elektronski demokraciji in virtualnih poslanskih pomočnikih. V zelo kratkem času so možni posvetovalni referendum z uporabo elektronskih sredstev. Tako bo v parlamentu vedno več povratnih informacij o stališčih volilcev. Vsak volilec bo lahko prek tv-ekrana ali prek mobilnega malo večjim zaslonom aktivno spremljal odločanje v parlamentu in sproti vplival na odločanje. Elektronska demokracija bo pri-

nesla možnosti neposrednega vpliva na politiko. Nove tehnologije spreminjajo tudi notranjo dinamiko parlamentarnega dogajanja. Poslanec, vsakodnevno povezan z vsemi drugimi poslanci in svetovnimi spletnimi stranmi, vnaša novo dinamiko v delovanje poslanske skupine in med njimi. Pričakovati je več nadstrankarskega povezovanja ter manj ostre ločnice med vladnimi in opzijskimi poslanci, manj ostrih spopadov in diskvalifikacij ter več sodelovanja.

V knjigi dr. Cirila Ribičiča bodo strokovnjaki, študenti prava ter politologije, pa tudi laični bralci našli številne podatke, različna stališča, kritična razmišljanja in vrednotenja ustavnopravnih in politoloških vprašanj minulega parlamentarnega desetletja. Vse nas je navdušila tudi oblikovna oprema, ki jo je kot novost uveljavila oblikovalka Anka Štular. Simbolna je že naslovnica, ki prikazuje ribje jate in ponazarja živalski svet preživetja v kruti sedanjosti, tudi preživetje poslancev v parlamentarni areni. Vsako poglavje uvaja simbolika iz živalskega sveta z domiseljnimi fotografijami in pregovori: soočanje samozaverovanih petelinov (v parlamentu), ravnotežje ptic na dveh žicah s pregovorom "Kadar deli lev, je vse na eni strani" in druge; izredna je sklepna simbolika: pajkovo omrežje in virtualna elektronska mreža s kitajskim pregovorom "Vsi cvetovi prihodnosti so v semenih sedanjosti".

Ideje, misli in predlogi dr. Cirila Ribičiča bodo vsekakor še naprej živeli v slovenskem parlamentu, v političnem življenju in v javnosti. Njegovo futuristično razmišljanje o virtualnem poslancu in novih možnostih informacijskih tehnologij, ki jih bo moral parlament uporabljati že leta 2004, pa bodo začele vznemirjati poslance in politike že danes. Kajti skrajni čas je, da so poslanci v svojem prizadevanju za javno blaginjo "vzemirjeni in prizadeti v svoji notranjosti: nekateri zaradi dvoma o uspehu, drugi zaradi strahu, kakšna bo sodba" - kakor jih je opozoril John Milton v svojem govoru za svobodo tiska že leta 1644.

Vinko VEGIČ

Darko Lubi

Jedrsko širjenje po hladni vojni

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana (353 strani) ISBN 961-235-020-5

Vse od prve uporabe jedrskega orožja ob koncu druge svetovne vojne je bila problematika, povezana z vlogo tega orožja, ena od središčnih tem v proučevanju problemov varnosti, vojne in miru. Obdobje hladne vojne je zaznamovalo intenzivno tekmovanje na področju jedrskega oboroževanja, hkrati pa tudi napor za uravnavanje tovrstnega oboroževanja. Z jedrskim orožjem je povezan tudi paradoks, da je njegova uničevalna moč prispevala, da do njegove dejanske uporabe ni po Hirošimi in Nagasakiju nikoli več prišlo. Že leta 1945 je Bernard Brodie opozoril, da je iznajdba jedrskega orožja privedla do tega, da je primarna funkcija vojaške sile postalo zastraševanje in odvracanje, ne pa doseganje zmage v vojni. Številni proučevalci problemov varnosti dolgo obdobje miru, ki je sledilo drugi svetovni vojni, pripisujejo med drugim tudi obstoju jedrskega orožja. Posledice morebitne uporabe jedrskega orožja so velesile prisilile k previdnosti. Po koncu hladne vojne je problematika, povezana z jedrskim orožjem, izgubila svojo središčno vlogo v varnostno-političnem dogajanju in razpravah. Kljub umiku jedrske problematike z "dnevnega reda", pa načrti za pridobivanje statusa jedrske sile v nekaterih državah, prevsem na na Bližnjem Vzhodu in v Aziji, ostajajo sestavine razmišljanj o nacionalni varnosti.

Knjiga Darka Lubija, ki je leta 1999 izšla pri Znanstveni knjižnici FDV v Ljubljani, je izredno dragoceno in na Slovenskem do sedaj edino znanstveno delo, ki obravnava razširjenost in širjenje jedrskih oboroževalnih ambicij v svetu po koncu hladne vojne ter išče odgovor na vprašanje, kaj se bo z jedrskim širjenjem dogajalo v prihodnosti. Po koncu hladne vojne se je nevarnost spopada med državami, ki jih štejejo za imetnice jedrskega orožja, sicer zelo zmanjšala, vendar še vedno ostaja ali pa se je celo zaostril problem nadaljnega širjenja kroga držav